

AFAQ SADIQOVA

Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının
Hüquq və İnsan Haqları İnstitutunun
“Əcnəbilərin hüquqları və miqrasiya”
şöbəsinin böyük elmi işçisi.
afaqsadiqova6@gmail.com

MİQRASIYANIN ANLAYIŞI VƏ NÖVLƏRİ

Açar sözlər: miqrasiya, miqrasiyanın anlayışı, miqrasiyanın növləri, beynəlxalq (dövlətlərarası) miqrasiya, daxili (dövlətdaxili) miqrasiya, mütəşəkkil miqrasiya, qeyri -mütəşəkkil miqrasiya, Azərbaycan Respublikasının Dövlət Miqrasiya Proqramı.

Ключевые слова: миграция, концепция миграции, виды миграции, международная (межгосударственная) миграция, внутренняя миграция, организованная миграция, неорганизованная миграция, Государственная миграционная программа Азербайджанской Республики.

Keywords: migration, migration concept, types of migration, international (interstate) migration, internal migration, organized migration, unorganized migration, State migration program of the Republic of Azerbaijan.

Miqrasiya proseslərinin inkişafının müasir mərhələsi, bu və ya digər dərəcədə dünyanın bütün ölkələrinin miqrasiya axını ilə əhatə olunması ilə fərqlənir. Miqrasiyanın miqyası artıq hər il müxtəlif və fərqli məqsədlərlə dövlət sərhədlərini keçən yüz milyonlarla insanı əhatə etdiyi üçün bu sosial fenomenin global mahiyyətindən danışmağı zəruri edir.

Beynəlxalq Miqrasiya üzrə Qlobal Komissiyanın məlumatına görə, hazırda dünyada təxminən 10 milyon qaçqın da daxil olmaqla 250 milyondan çox miqrant var. Bu məlumatlara əsasən dünyada əhalinin miqrasiya dinamikasına görə ölkələr arasında ev sahibi kimi fəal iştirak edən ABŞ birinci, Rusiya Federasiyası ikinci, Azərbaycan

Respublikası isə bu siyahıda 87-ci yerdə qərarlaşmışdır. Demək olar ki, əhalinin miqrasiyası təkcə dünyanın əksər ölkələrinin sosial, iqtisadi və demografik inkişafında böyük rol oynamır, bu həm də bütün dünya iqtisadiyyatının fəaliyyətinin vacib amillərindən biri, beynəlxalq tənzimləmə obyekti kimi çıxış edir. Miqrasiyanın mövcud vəziyyətinin ehtiyaclarına uyğun olaraq əcnəbi işçilərin prioritet ixtisaslara cəlb edilməsi iqtisadi inkişaf üçün zəruridir. Ölkə əhalisinin artmasının əsas mənbələrindən biri də miqrantların daimi yaşamaları üçün yad ölkələrə getmələridir.

Dünyada gedən siyasi proseslər göstərir ki, hər bir ölkədə yaranan miqrasiya problemləri başlıca siyasi xarakter daşıyır. Çunki bu problemlərin yaranmasına səbəb çoxlu sayda başqa dövlətin vətəndaşlarının milli sərhədləri keçməsi ilə əlaqədardır. Nəticədə qeyri-qanun miqrasiya sonradan ölkə daxilində sosial gərginliyin artmasına, milli təhlükəsizliyin yaranmasına, habelə iqtisadi və sosial problemlərin yaranmasına səbəb olur. Məsələn, bunu 2010-2012-ci illərdə Liviya, Suriya, Misir, İraqda gedən hərbi münaqişələr zamanı həmin dövlətlərin sərhədlərindən qanunsuz olaraq yüz minlərlə əcnəbi vətəndaşların Türkiyənin milli sərhədlərinə daxil olmasını və Türkiyənin ərazisində uzun müddət gərgin miqrasiya problemlərinin yaşandığını göstərmək olar.

Fikrimizcə, qəfil yaranan kütləvi məcburi miqrasiya axını ilə bağlı olan vəziyyətin tənzimlənməsi üçün, bir sıra təxirəsalınmaz tədbirlərlə yanaşı, ölkədə yetkin miqrasiya qanunvericiliyinin hazırlanması məqsədə müvafiq hesab edilir. Bu işə beynəlxalq miqrasiyada təcrübəyə malik olan

peşəkar işçilərin, bütün dövlət orqanlarının, həm-karlar təşkilatlarının, kütləvi informasiya vasitələ-rinin, habelə ictimaiyyətin nümayəndələrinin cəlb edilməsi məqsədəuyğun hesab edilir. Bu tədbirlə-rin görülməsi iqtisadiyyatın və cəmiyyətin sabit inkişafının, milli mədəniyyətlərin zənginləşməsi-ni və ölkədəki ictimai-siyasi vəziyyətin yaxşılaş-masına zəmin yaratmış olar.

Miqrasiya prosesi bütün inkişaf etmiş ölkələr kimi Azərbaycan Respublikası üçün də xarakte-rikdir. **Miqrasiya** (latın dilində: *migratio* - köç-mək) və ya **köçətmə** — insanların bir ölkədən di-gər ölkəyə həmişəlik və ya uzun müddətə köçmə-sidir (6).

Digər hüquq ədəbiyyatında göstərilir ki, miq-rasiya insanların kütləvi "köçürülməsi, yerdəyiş-məsi" kimi başa düşülür (5,s.234).

Miqrasiyaya verilən anlayışdan sonra miqrasi-yanın neçə növü olduğunu nəzərdən keçirək. Mi-qrasiyanın iki əsas növü vardır: beynəlxalq (döv-lətlərarası) və daxili (dövlətdaxili).

Beynəlxalq (dövlətlərarası) miqrasiya, ümu-miyyətlə miqrasiya kimi, uzun tarixə malik olan mürəkkəb və çoxşaxəli bir prosesdir. Miqrasiyanın beynəlxalq miqyasında əhəmiyyətli artımı, onun müəyyən dövlətlərə və ya bölgələrə təsirini artırır. Buna görə də, miqrasiya proseslərinin müasir inki-şafı nəzərə alınmaqla, müvəqqəti və ya daimi yaşa-yış yerin müəyyən edilməsi, vətəndaşlığın əldə edilməsi, ölkəyə gəlmək, ölkədən getmək, mövsü-mi və ya müvəqqəti işlə məşqul olmaq və s. miqra-siya sahəsində yaranan münasibətlər beynəlxalq miqrasiyasının ən dəqiq tərifini vermiş olur.

Daxili miqrasiya ilə müqayisədə beynəlxalq (dövlətlərarası) miqrasiyanın əsas fərqləndirici xüsusiyyətləri yalnız ona xas olan bir sıra vacib əlamətlərlə xarakterizə edilir:

1) miqrantların dövlət sərhədləri üzərindəki miqrasiya hərəkətlərinə və sonradan ölkədə qal-malarına dövlət nəzarəti;

2) dövlətin digər xarici ölkələrə sığınışı, dövlə-tin inteqrasiya və ya təcrid olunma arzusu;

3) sığınacaq verilməsi, qanunsuz miqrasiya ilə mübarizə məsələlərində və əmək bazarı ilə bağlı dövlət siyasəti.

Beynəlxalq (dövlətlərarası) miqrasiya prosesi-nin komponentlərini, sərhədlərini və miqyasını

müəyyən etmək üçün miqrasiya növlərinin təhlil etmək olar. Xarakterinə və təbiətinə görə beynəl-xalq (dövlətlərarası) miqrasiyanın aşağıdakı növ-ləri vardır:

- geri dönməmək (daimi yaşayış yerinə miq-rasiya etməmək);
- uzun müddətli miqrasiya;
- qısamüddətli miqrasiya;
- müvəqqəti (mövsümi);

Qeyd etmək lazımdır ki, qısamüddətli miqrasi-ya bir ildən az müddətdə baş verir. Müvəqqəti (mövsümi) miqrasiya həm daxili (dövlətdaxili), həm də beynəlxalq (dövlətlərarası) ola bilər. Mövsümi miqrasiyada əsasən əmək qabiliyyətli əhalinin daimi yaşayış yerlərinə məcburi qayıt-maq şərtlə, bir neçə ay müddətinə mövsümi iş yerlərinə (məhsul yığımı, tikinti işləri və s.) miq-rasiya etməkdən ibarətdir.

Fikrimizcə, ölkə daxilində daimi yaşayış yeri-nin dəyişmədən, yaşayış yeri ilə iş və ya təhsil ye-ri arasında əhalinin gündəlik təkrarlanan hərəkəti də miqrasiyanın növü kimi tanınmalıdır. Hüquq ədəbiyyatında bu tipli miqrasiya sarkaç miqrasi-yası adlanır. Kütləvi beynəlxalq sarkaç miqrasi-yası əsasən əmək xarakteri daşıyır və müvafiq müqavilə və hüquqi əsasların olduğu sərhəd böl-gələrinin sakinləri arasında daha çox özünü göstə-rir (4, s.128).

Yuxarıda göstərilən beynəlxalq (dövlətlərarası) miqrasiya növləri bugünkü reallıqlara çox uy-ğun gəlir. Bu miqrasiyanın növlərini düzgün mü-əyyən etmək, mövcud vəziyyətin səbəblərini və xüsusiyyətlərini dəqiqləşdirmək, miqrantları qə-bul edən region və bölgələrin xüsusiyyətlərini, habelə miqrantların yeni həyat şəraitinə tez uy-ğunlaşması üçün zəruri tədbirlərin görülməsi va-cib şərtlərdən biridir. Ancaq mahiyyət etibarilə bütün növ miqrasiya bu və ya digər dərəcədə məcburi xarakterə malikdir. Məcburi miqrasiya, əcnəbinin daimi və ya müvəqqəti yaşayış yerinin dəyişdirilməsi ilə əlaqəli ərazi hərəkətlər toplusu-dur. Belə ki, bu dəyişikliklər, ölkədəki daxili si-yasi vəziyyətdən, təbii fəlakətlərdən və yaxınları-nın və mümkün kataklizmlərin mərkəzində olmaq təhlükəsi ilə əlaqəli müxtəlif təqiblərə (sosial-iqti-sadi, siyasi, etnik, dini) məruz qalma səbəb və ya təhdidlərdən qaynaqlanır. Bu cür miqrasiya tipi

hər zaman məcburi xarakter daşıyır (1, s.134).

Yuxarıda qeyd edildiyi kimi, miqrasiyanın digər növü daxili (dövlətdaxili) miqrasiyadır. Dünyanın əksər ölkələri kimi Azərbaycan Respublikası da ölkədə gedən miqrasiya proseslərini dövlətdaxili qanunlarla tənzimləyir. Ölkəmizdə miqrasiya proseslərini tənzimləyən normativ hüquqi aktlardan biri də Azərbaycan Respublikasının Dövlət Miqrasiya Proqramıdır (2006-2008-ci illər). Bu sənəd Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2006-cı il 25 iyul tarixli 1575 nömrəli Sərəncamı ilə təsdiq edilmişdir.

Dövlət Proqramının əsas məqsədlərindən biri miqrasiya sahəsində dövlət siyasətinin həyata keçirilməsidir. Proqramda düzgün olaraq qeyd edilir ki, miqrasiya sahəsində Azərbaycan Respublikasının dövlət siyasətinin müəyyən edilməsi üçün ilk növbədə ölkədə miqrasiya proseslərinin mövcud vəziyyəti nəzərə alınmalıdır. Bu baxımdan Proqram beynəlxalq hüquq normalarına əsaslanaraq ölkəmizdə miqrasiya proseslərinin təhlilini daxili miqrasiya və xarici miqrasiya axınlarını kiçik müəyyən edir (2).

Bu Proqrama əsasən Azərbaycan Respublikasında daxili miqrasiya axınlarının məcburi miqrasiya və sosial-iqtisadi miqrasiya kimi formaları mövcuddur. Azərbaycan keçmiş SSRİ respublikaları arasında qaçqın və məcburi köçkün problemi ilə üzləşən ilk ölkə olmuşdur. Belə ki, 1987-ci ildən başlayaraq Dağlıq Qarabağ ətrafında cərəyan edən hadisələrdən sonra Ermənistan SSR-in ərazisində azərbaycanlılara qarşı aparılan kütləvi etnik təmizləmə siyasəti və torpaqlarımızın 20 faizinin Ermənistan silahlı qüvvələri tərəfindən işğal edilməsi nəticəsində bir milyondan artıq soydaşımız öz doğma ev-əşiyindən didərgin salınaraq respublikamızın müxtəlif bölgələrində sığınacaq tapmışdır.

Ermənistan silahlı qüvvələri tərəfindən işğal olunmuş Dağlıq Qarabağ və ətraf rayonlardan qovulmuş, habelə Ermənistan Respublikası ilə həmsərhəd rayonların həyat üçün təhlükəli yaşayış məntəqələrini tərk etmiş məcburi köçkünlər ölkə-daxili məcburi miqrasiyanın başlıca subyektləridir.

Qeyd etmək lazımdır ki, daxili miqrasiya axınlarının tənzimlənməsi ilə bağlı tədbirlər Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2004-cü il 11 fevral tarixli 24 nömrəli Fərmanı ilə təsdiq edilmiş

“Azərbaycan Respublikası regionlarının sosial-iqtisadi inkişafı Dövlət Proqramı (2004-2008-ci illər)” və Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2004-cü il 1 iyul tarixli 298 nömrəli Sərəncamı ilə təsdiq edilmiş “Qaçqınların və məcburi köçkünlərin yaşayış şəraitinin yaxşılaşdırılması və məşğulluğunun artırılması üzrə Dövlət Proqramı”nda təsbit edildiyindən, hazırkı Dövlət Proqramında əsas diqqət xarici miqrasiya proseslərinin tənzimlənməsi ilə bağlı tədbirlərə yönəlmişdir (3).

Azərbaycan Respublikasının Dövlət Miqrasiya Proqramında göstərilir ki, xarici miqrasiya immiqrasiya və emiqrasiya formalarında mövcuddur. Xarici miqrasiyanın subyektlərinə qaçqınlar, qaçqın statusu almaq niyyətində olan və sığınacaq axtaran şəxslər, əməkçi miqrantlar, tranzit miqrantlar, qeyri-qanuni miqrantlar daxildir.

Məlum olduğu kimi Sovet Sosialist Respublikaları İttifaqı (SSRİ) dağıldıqdan sonra yaranmış siyasi, sosial-iqtisadi tənəzzül, milli münafişələrin genişlənməsi bir sıra keçmiş sovet respublikalarında olduğu kimi, Gürcüstanda da ciddi siyasi, sosial, etnik problemlər yaratmış, milli azlıqların sosial-siyasi həyat şəraitinə mənfi təsir göstərmiş və orada yaşayan minlərlə azərbaycanlının Azərbaycan Respublikasına köçməsinə səbəb olmuşdur. Bununla yanaşı, əvvəllər Gürcüstandan deportasiya olunaraq Orta Asiya respublikalarında yerləşdirilmiş, 1989-cu ildə isə orada baş vermiş milli münafişə zəminində didərgin düşmüş məshəti türkləri də Azərbaycan Respublikasında qaçqın kimi məskunlaşmışlar.

Azərbaycan Respublikasında həmçinin müxtəlif xarici dövlətlərdən, xüsusilə də Əfqanıstandan, İran İslam Respublikasından, Rusiya Federasiyasından (əsasən, Çeçenistan Respublikasından) qaçqın statusu almaq niyyətində olan və sığınacaq axtaran şəxslər də vardır (1, s. 201 s.).

Qeyd edilməlidir ki, Azərbaycan Respublikasında xarici miqrasiyada əmək miqrasiyasının xüsusi çəkisi daha çoxdur. Ölkə iqtisadiyyatı inkişaf etdikcə, daxili əmək bazarında iştirak edən əcnəbilərin sayı artmaqdadır. Azərbaycan Respublikasının əlverişli geosiyasi mövqeyi, ölkədə aparılan iqtisadi islahatlar, dünyanın aparıcı şirkətləri ilə imzalanmış müqavilələr, Ulu öndərimiz Heydər

Əliyevin adına Bakı-Tbilisi-Ceyhan neft kəmərinin işə düşməsi, tarixi “İpək Yolu”nun bərpası və digər beynəlxalq kommunikasiya layihələrinin həyata keçirilməsi əmək miqrasiyası axınlarının artmasına səbəb olmuşdur. Ölkəmizin daxili və xarici siyasətini uğurla davam etdirən Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyev ölkəmizin dünyada tanınmasını və Avropaya inteqrasiyasını tam təmin etmiş, dünya dövlətləri ilə siyasi və iqtisadi sahədə əməkdaşlıq əlaqələrini qurmuşdur. Bütün bu müsbət nailiyyətlər ölkəmizdə daxili və xarici miqrasiya proseslərinin düzgün tənzimlənməsinə zəmin yaratmışdır.

Fikrimizcə, miqrasiya proseslərinin dövlət tənzimlənməsi üçün miqrantların dəqiq qeydiyyatının və statistikasının aparılması, ölkə ərazisindəki əcnəbilərin və vətəndaşlığı olmayan şəxslərin barəsində rəsmi statistika orqanlarında olan məlumatların real vəziyyəti özündə tam əks etdirməli, habelə miqrasiya sahəsində qəbul edilmiş milli qanunvericilik bazası beynəlxalq hüquq normalarına uyğunlaşdırılması təmin edilməlidir. Həmçinin, ölkəmizin ərazisində müvafiq qanunvericiliyin tələblərinə uyğun olmadan ölkəyə gələn, burada qalan və ya işləyən əcnəbilər - qeyri-qanuni miqrantlar barəsində qanunvericiliyin tələblərinə uyğun inzibati tədbirlərin görülməsi məqsədəuyğun hesab edilməlidir.

Azərbaycan Respublikasının bir sıra dövlətlərlə vizasız gediş-gəliş rejiminin mövcud olması, ölkəmizin ərazisindən tranzit qaydasında keçən və ya Azərbaycan Respublikasına qısa müddətə gələn əcnəbilərə və vətəndaşlığı olmayan şəxslərə kifayət qədər nəzarət edilməməsi və aidiyyəti dövlət orqanları tərəfindən qanunların tətbiqində nöqsanlara yol verilməsi nəticəsində qanunsuz olaraq ölkəmizin ərazisindən üçüncü dövlətlərə getmək məqsədilə istifadə etməyə cəhd edən və ya Azərbaycan Respublikasında qanuni əsaslar olmadan daimi yaşayan əcnəbilərin sayı artmaqdadır.

Aparılmış təhlillər onu deməyə əsas verir ki, müstəqilliyinin ilk illərində ölkəmizdən emiqrant axını müəyyən dərəcədə siyasi, milli və etnik xarakter daşıyırdısa, sonrakı illərdə emiqrasiyanın başlıca səbəbini iqtisadi motivlər təşkil etmişdir. Belə ki, 90-cı illərin əvvəlində əmək miqrasiyası

Azərbaycan Respublikası vətəndaşlarının xarici ölkələrə axını ilə xarakterizə olunurdusa, hazırkı dövrdə ölkədəki siyasi sabitlik və sosial iqtisadi inkişaf xaricə miqrasiya axınını kəskin surətdə azaltmış, əksinə, həmin şəxslərin ölkəyə qayıtması üçün şərait yaratmışdır.

Xüsusilə qeyd etmək lazımdır ki, 28 ildən artıq Ermənistan tərəfindən işğala məruz qalmış 20 faiz torpaqlarımız 2020-ci ilin sentyabr ayının 27-dən bağlayaraq 44-günlük müharibə nəticəsində müzəffər ordumuz tərəfindən azad edilmişdir. Bu ölkəmizdə ərazi bütövlüyünün və sabitliyin tam təmin edilməsi deməkdir. Aparılan müşaidələr onu deməyə əsas verir ki, bu tarixi qələbədən sonra ölkəmizi tərk etmiş soydaşlarımız yenidən öz vətənlərinə daimi yaşayış yerlərinə miqrasiya edirlər.

Qeyd edilməlidir ki, əhalinin miqrasiyası zamanı ərazi hərəkət növlərini nəzərə alaraq, bu istiqamətdə miqrasiya siyasətinin formalaşması üçün əhəmiyyətli olan miqrasiyanın əsas formalarını müəyyən etmək olur. Dünyada iki növ miqrasiya üstünlük təşkil edir: **mütəşəkkil və qeyri - mütəşəkkil**.

Mütəşəkkil miqrasiya, əhalinin bir ölkədən digərinə hərəkəti zamanı dövlətə köklü təsir göstərmək qabiliyyətini nəzərdə tutur. Hər bir dövlət istəyir ki, insanların kütləvi miqrasiyası onun milli maraqlarına zidd olmasın. Bu baxımdan miqrasiya proseslərinin tənzimlənməsi üçün dövlət proqramları və konsepsiyaları hazırlanır, müvafiq qanunlar qəbul edilir, digər ölkələrlə müqavilələr bağlanılır, miqrasiya proseslərini təmin etmək üçün xidmətlər yaradılır, miqrasiya kvotaları tətbiq olunur. Mütəşəkkil miqrasiya, müxtəlif iqtisadi, ərazi və inzibati ölçülərdə miqrasiya axınlarını tənzimləmək, sıx iqtisadi inkişaf sahələrində əhalinin sayını və keyfiyyətini formalaşdırmaq üçün bir mexanizm kimi fəaliyyət göstərə bilər. Bundan başqa, mütəşəkkil miqrasiya ümumi əmək artıqlığının səviyyəsini azaltmaq və lazımi işçi qüvvəsini təmin etmək ehtiyacından qaynaqlanan bu cür iqtisadi problemlərin həllində əhəmiyyətli rol oynamaqla yanaşı, demoqrafik problemlərin həlli ilə idarə oluna bilər.

Qeyri-mütəşəkkil miqrasiya, miqrantlar üçün əhəmiyyətli dərəcədə azadlıq deməkdir. Bu miq-

rasiyanın mənfi xüsusiyyəti ondan ibarətdir ki, praktiki olaraq bir tərəfdən miqrantlara ilkin sosial müdafiə hüquqlarının və azadlıqlarının həyata keçirilməsini təmin etməyən şəraitlə ifadə olunur, digər tərəfdən qeyri-qanuni miqrasiyanın yaranmasına kömək edir.

Dünyanın əksər ölkələri kimi Azərbaycan Respublikası da beynəlxalq miqrasiyanın əsas miqrasiya axınlarını müəyyən edən Miqrasiya Proqramını qəbul etmişdir. Belə ki, sürətli sosial-iqtisadi inkişaf, energetika və nəqliyyat sahələrində beynəlxalq kommunikasiyaların genişlənməsi, eyni zamanda ölkəmizin geosiyasi mövqeyi Azərbaycan Respublikasında miqrasiya proseslərinin intensivləşməsinə gətirib çıxarmışdır. Bu da, öz növbəsində ölkənin inkişafı və təhlükəsizliyinin təmin edilməsi baxımından milli maraqlara uyğun miqrasiya siyasətinin həyata keçirilməsini, onun əsasında miqrasiya proseslərinin tənzimlənməsi sisteminin təkmilləşdirilməsini və inkişaf etdirilməsini, dövlət orqanlarının fəaliyyətinin əlaqələndirilməsini və bu sahədə beynəlxalq əməkdaşlığı

zəruri edir.

Azərbaycan Respublikasında miqrasiya sahəsində dövlət siyasətinin həyata keçirilməsi, qanunvericiliyin beynəlxalq normalara və müasir dövrün tələblərinə uyğun təkmilləşdirilməsi, qanunların tətbiqində yol verilən nöqsan və sui-istifadələrin aradan qaldırılması, Azərbaycan Respublikasının milli təhlükəsizliyinin və sabit sosial-iqtisadi, demoqrafik inkişafının təmin edilməsi, əmək ehtiyatlarından səmərəli istifadə edilməsi, ölkə ərazisində əhalinin mütənasib yerləşdirilməsi, miqrantların intellektual və əmək potensialından istifadə edilməsi, tənzimlənməyən miqrasiya proseslərinin neqativ təsirinin aradan qaldırılması, insan alveri də daxil olmaqla, qeyri-qanuni miqrasiyanın qarşısının alınması məqsədi ilə Azərbaycan Respublikasının Prezidentinin 25 iyul 2006-cı il tarixli 1575 nömrəli Sərəncamı ilə “Azərbaycan Respublikasının Dövlət Miqrasiya Proqramı (2006-2008-ci illər)” təsdiq edilmişdir (2).

Ədəbiyyat siyahısı

1. Ağasiyev R.M. Azərbaycan Respublikasında əcnəbilərin və vətəndaşlığı olmayan şəxslərin hüquqi statusu. Monoqrafiya. Bakı: “Elm nəşriyyatı”, 2018, 362 s.
2. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2006-cı il 25 iyul tarixli 1575 nömrəli Sərəncamı.
3. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2004-cü il 11 fevral tarixli 24 nömrəli Fərmanı.
4. Методология и методы изучения миграционных процессов : Междисциплинар. учеб. пособ. /Под ред. Ж. Зайончковской, И Молодиковой, В. Мукомеля. - М. : Центр миграционных исследований, 2012.- С.128.
5. Ожегов С.И., Шведова Н.Ю. Толковый словарь русского языка. 4-е изд. - М., 1998. - С. 355
6. <https://az.wikipedia.org/wiki/Miqrasiya>.

Афаг Садыгова

ПОНЯТИЕ И ВИДЫ МИГРАЦИИ

Резюме

В статье исследуются и анализируются понятие и виды миграции, а также взгляды ряда известных ученых и специалистов в этой области.

В статье также исследуются и анализируются виды международной (межгосударственной) и внутренней (внутренней) миграции, виды организованной и неорганизованной миграции, а также положения, вытекающие из Государственной миграционной программы Азербайджанской Республики, и выдвигается ряд идей.

Afag Sadigova

CONCEPT AND TYPES OF MIGRATION

Summary

The article examines and analyzes the concept and types of migration, as well as the views of a number of well-known scientists and specialists in this field.

The article also examines and analyzes the types of international (interstate) and internal (internal) migration, types of organized and unorganized migration, as well as provisions arising from the State Migration Program of the Republic of Azerbaijan, and puts forward a number of ideas.